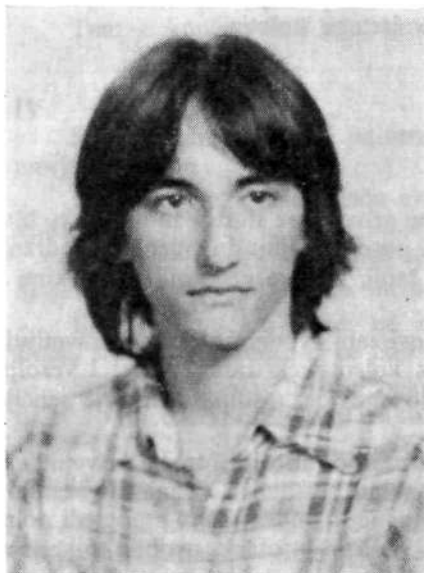

TUJE PESMI V SLOVENSKI BESEDI

Ureja Janez Menart

IZ RIMBAUDOVIH ILUMINACIJ

Prevedel in uvodne besede napisal Brane Mozetič

Za Rimbaudov cikel pesmi z naslovom *Iluminacije*, kakršnega poznamo danes, je značilno, da večino pesmi ni uvrstil in razvrstil avtor sam, pač pa je to delo literarnih zgodovinarjev. Ti so vanj uvrstili 40 pesmi v prozi in dve v prostem verzu. Rokopis nekaterih pesmi, ki jih je Rimbaud pod tem naslovom menda izročil Verlainu leta 1875, je imel podnaslov *coloured plates*, kar bi pomenilo barvane sličice. Čas na-

stanka pesmi je sporen. Verjetno je nekatere napisal že leta 1872 in jih pozneje popravil. Verlaine meni, da so nastale nekako med leti 1873 in 75, med potovanji po Belgiji, Angliji in Nemčiji. Vsekakor drži, da so pesmi nastale po delu *Obdobje v peklu (april—avgust 1873)*. Proza s tem naslovom pomeni obračun s *Pismoma vidca*, v katerih je Rimbaud postavil svoj pesniški program. Tam pravi, da je cilj pesništva prispevati v neznano, in celo, če slednjič niti pesnik sam ne razume več svojih lastnih vizij, jih je vendarle uzrl. *Obdobje* pa končuje takole: »Poskusil sem ustvariti nove cvetlice, nove zvezde, nove jezike. Mislil sem si pridobiti nadnaravne moči... Jaz sem vrnjen zemlji z nalogo, naj iščem in objamem raskavo resničnost... in dovoljeno mi bo nositi resnico v srcu in v duši.« Njegova pot v neznano je bila pretrgana deloma zaradi njegove priklenjenosti na svet, na podedovani svet stvari, duše in razuma. Sam pravi, da je iskal načrte za spremembo življenja, da je hotel prodreti iz dejanskosti, da si je prebadal rebra in pil svojo kri, in skušal odkriti pesniško besedo, ki bi bila dostopna vsem čutom. *Iluminacije* so tekst, kjer Rimbaud poslednjič prodira v irealnost, v realnost, ki obstaja le v jeziku. Dinamika jezika je močnejša od njegovega smisla. Vendar vseeno vidimo Rimbaudovo obračunavanje s seboj (ki

je bilo v *Obdobju* sicer konkretnješe), njegovo absolutno svobodo, ki je sprva uničevala tradicijo, nato ustvarjala nov svet, se temu irealnemu svetu kot nezadostnemu odpovedala in se končno odpovedala tudi vsemu dotedanjemu življenju. Rimbaud je stopil v neznano civilizacijo, v nov svet, v katerem je potem tudi najdlje zdržal. Pesmi so večidel inspirirane s posebnimi čutnimi stanji, besedni prividi kažejo na prehod med dvigom in padcem upanja, med smrtjo in osvoboditvijo. Vsa Rimbaudova poezija pa se končno strne v *Geniju*.

Njegove pesmi, ki odpravljajo človeka, ki uvajajo magični pesniški jezik, ki zastirajo ali celo ukinjajo vsebino, ki osvobajajo pesnika in umetnost od racionalnosti, logičnosti sveta in poezije, so močno vplivale na moderno poezijo in sploh umetnost dvajsetega stoletja.

OTROŠTVO

I.

Ta idol, črnih oči in zlate grive, brez staršev in dvorišča, blažji od bajke mehiške in flamske; njegova posest, sinjina in zelenina predrzna, se širi po obrežjih z imeni valov brez ladij, z divje grškimi, slovanskimi in keltskimi imeni.

Na robu gozda, — cvetovi sanj zvonijo, blestijo, razsvetlujejo, — deklica s pomarančasto ustnico, kolen prekrizanih v svetel vesoljni potop, ki vre iz travnikov, golota, ki jo mavrice, rastlinje in morje senčijo, prehajajo in oblačijo.

Dame, ki se vrtijo po terasah ob morju; otročje in velikanske, ponosne črнке v sivo zelenem mahu, nakit, postavljen na mastno zemljo gozdičev in odtajanih vrtičev, — mlade mame in velike sestre s pogledi polnimi romanj, sultanke, princeze tiranskega vedenja in oblek, majhne tujke in milo nesrečne osebe.

Kakšen dolgčas, ura »dragega telesa« in dragega srca«.

II.

Ona je, rajnica mala, za rožnimi grmi. — Mlada umrla mama se spušča po stopnišču. — Bratrančeva kočija škriplje po pesku. — Bratec (v Indiji je!) tam, pred zatonom, na travniku nageljnov. — Starci, ki so jih pokopali povsem pokonci v nasip levkoj.

Roj zlatih listov ovija hišo generala. Na jugu so. — Po rdeči cesti se pride v prazno krčmo. Grad je naprodaj; žaluzije so odtrgane. — Župnik je verjetno odnesel cerkveni ključ. — Okoli parka so kočje čuvajev nenaseljene. Plotovi so tako visoki, da se vidijo le šelesteči vrhovi. Sicer pa tam notri ni kaj videti.

Travniki se vzpenjajo k zaselkom brez petelinov, brez nakoval. Zbornica je dvignjena. O, mučne poti in mlini puščave, otoki in mlinski kamni!

Čarobne rože so mrmrale. Pobočja so ga zibala. Bajno elegantne živali so hodile sem in tja. Hudourni oblaki so se kopičili nad odprtim morjem, ki je nastalo iz večnosti toplih solz.

III.

V gozdu je ptič, njegova pesem vas zadrži in tedaj zardite.

Tam je ura, ki ne bije.

Tam je razpoka z gnezdом belih živali.

Tam je stolnica, ki se spušča in jezero, ki se dviga.

Tam v gošči je majhen zapuščen voz, ali pa se po stezi spušča dirjajoč, s trakovi okrašen.

Tam, na cesti čez gozdno mejo, opazite skupino malih komedijantov v kostumih.

Tam je končno tudi kdo, ki vas v času lakote in žeje podi.

IV.

Svetnik sem, v molitvi na terasi, — kot se mirne živali pasejo vse do morja Palestine.

Učenjak sem, v naslonjaču mračnem. Dež in veje se zaganjajo v okno knjižnice.

Pešec sem velike ceste prek pritlikavih gozdov; hrup zapornic preglaša moje korake. Dolgo gledam otožno zlato pranje zahajanja.

Bil bi zapuščen otrok na naplavini sredi odprtega morja, droben sluga, sledeč drevoredu, ki se tam spredaj dotika neba.

Steze so raskave, hribčki pokriti z bodičevjem. Zrak je negiben. Kako daleč so ptice in izviri! To je lahko samo konec sveta, pospešujoči konec.

V.

Naj mi končno pohvalijo to grobnico, z apnom pobeljeno, s cementnimi programi v reliefu — daleč pod zemljo.

Opiram se na mizo, svetilka živahno osvetljuje časopise, ki jih jaz norec znova prebiram, knjige brez koristi. —

V ogromni razdalji nad mojim podzemnim salonom se vgnezdijo hiše, se zbirajo megle. Blato je rdeče ali črno. Pošastno mesto, noč brez konca!

Niže so kanali. Na straneh je le debelina Zemlje. Morda brezna sinjine, vodnjaki ognja. Morda se na teh ravninah srečavajo lune in kometi, morja in bajke.

V urah bridkosti si izmišljam krogle iz safira, kovine. Mojster molka sem. Zakaj bi videz kletnega okenca bleдел v kotu oboka?

STARINSKA UMETNINA

Ljubek Panov sin! Okoli tvojega, s cvetkami in jagodami obdanega čela, se premikajo tvoje oči, krogle dragocene. Umazana z rjavo goščo, se poglobijo tvoja lica. Čekani se ti svetijo. Tvoje prsi so podobne citram, zvenjenja krožijo v tvojih svetlih rokah. Srce ti bije v trebuhu, kjer počiva dvojni spol. Sprehajaj se, ponoči lahko premikaj to stegno, tisto drugo stegno in to nogo levo.

ODHOD

Dovolj videl. Videnje je bilo v vseh napevih.
 Dovolj imel. Hrumenja mest, zvečer, in v soncu, in vedno.
 Dovolj spoznal. Zastanki življenja. — O, Hrumenja in Videnja!
 Odhod v novo ljubezen in v nov trušč!

CVETJE

Z zlate stopnice, — med svilenimi trakovi, sivimi koprenami, zelenim žametom in kristalnim ploščami, ki počrnijo kakor bron na soncu, — vidim naprstek, ki se odpira na filigranski preprogi iz srebra, oči in las.

Rumeni zlatniki razsuti po ahatu, mahagonijevi stebri, ki nosijo smaragdno kupolo, šopki belega satena in iz rubina vitkih šib obkrožajo vodeno rožo.

Kakor bog neizmernih modrih oči in sneženih oblik, privabljata morje in nebo na marmorne terase množico mladih in mogočnih vrtnic.

GENIJ

On je naklonjenost in sedanjost, kajti odprl je hišo penasti zimi in hrušču poletja, on ki je očistil jedi in pijače, on ki je čar bežečih mest in nadčloveška blaženost postaj. On je naklonjenost in prihodnost, moč in ljubezen, ki jih mi, pokončni v besih in skrbah, vidimo, kako gredo čez viharo nebo in čez zastave zanosa.

On je ljubezen, popolna in ponovno odkrita mera, čudovit in nepričakovan razum, in večnost: ljubljeni stroj usodnih lastnosti. Groza nas je bi'o njegovega in našega dovoljenja: o, uživanje našega zdravja, polet naših zmožnosti, sebična naklonjenost in strast do njega, ki nas ljubi zaradi svojega brezmejnega življenja...

In mi se ga spominjamo in on potuje... In če Oboževanje odide, zazvoni, zazvoni njegova obljava: »Proč s temi praznoverji, starimi telesi, družinami in časi. Ta doba tu je propadla!«

On ne bo odšel, ne bo zopet padel z neba, ne bo odrešil ženskih jez in moških veselj in vsega tega greha: zakaj to je opravljeno, on biva, in je ljubljen.

O, njegovi dihi, njegove glave, njegove poti; strahovita hitrost popolnosti oblik in dejanj!

O, plodovitost duha in brezmejnost sveta!

Njegovo telo! sanjana osvoboditev, rušenje milosti križane z novim nasiljem!

Njegov pogled, njegov pogled! vsa davna klečanja in kazni, *odpuščene* njegovemu spremstvu.

Njegov dan! ukinitev vseh zvenečih in nestalnih trpljenj v silnejši glasbi.

Njegov korak! preseljevanja, ogromnejša od nekdanjih vpadov.

O, on in mi! ponos, bolj naklonjen kot izgubljena usmiljenja.

O, svet! in čista pesem novih nesreč!

On nas je vse poznal in vse ljubil. Da bi znali, te zimske noči, od rta do rta, s hrupnega tečaja do gradu, od gneče do plaže, od pogleda do pogleda, utrujeni od moči in čustev, poklicati ga in ga videti, in ga povrniti, in pod plimovanji in na vrhu sneženih pustinj slediti njegovim pogledom, njegovim dihom, njegovemu telesu, njegovemu dnevu.